

WELKE KERKEN DOEN MEE?

Naast het Jabikspaad werkt Stichting Santiago aan het Wad aan nieuwe pelgrimsroutes in het Friese landschap. Zoals het Claercampspaad langs Dokkum en oude kloosterlocaties in het noordelijk kleigebied. Refugio's in kerken bevinden zich langs het Jabikspaad en andere routes. Vanaf februari 2018 bieden dertien kerken m.m.v. Stichting Alde Fryske Tsjerken een refugio aan in Boksum, Britsum, Swichum, Zurich, Nijland, Blessum, Peins, Lippenhuizen, Jorwert, Terband, Foudgum, Sybrandahuis en Hiaure. Meer kerken kunnen volgen.

Actuele info over het refugio aanbod:
www.santiagoaanhewad.nl

STICHTING ALDE FRYSKES TSJERKEN

Kerken bepalen de 'skyline' van het Friese landschap. Nergens zijn zoveel laatmiddeleeuwse 'romaanse' kerken te vinden als in Noord-Nederland. De godshuizen zijn erkende monumenten maar verliezen hun religieuze functie en zoeken naar passend medegebruik. Stichting Alde Fryske Tsjerken zet zich hier voor in: door monumentonderhoud en door stimulering van nieuw gebruik met oog voor de betekenis van kerken voor het landschap en de lokale gemeenschap.

Info: www.aldefrysketsjerken.nl

Foto's: Stichting Alde Fryske Tsjerken/Jan de Boer.

Refugio's in Friese kerken

Overnachting voor de pelgrim

REFUGIO'S IN KERKEN

'Refugio' is een nieuwe eenvoudige overnachtingsmogelijkheid voor pelgrims in historische Friese kerken. Stichting Santiago aan het Wad start in samenwerking met Stichting Alde Fryske Tsjerken dit initiatief op het Friese platteland. Pelgrims zijn lange afstand wandelaars of fietsers in bezit van een pelgrimspas. De kerken bieden een eenvoudige slaapplek tegen bescheiden vergoeding. Ze hebben er zelfs een Friese naam voor: 'tsjemping': een samenvoeging van 'tsjerke' (kerk) en camping. De opzet van refugio's is geïnspireerd door de Camino der Lage Landen 2018.

CAMINO DER LAGE LANDEN

De Camino is een landelijke pelgrimses-tafette in het kader van Leeuwarden-Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa in 2018. Deelnemers wandelen of fietsen in etappes van zuid- naar noord- Nederland op weg naar

'Santiago aan het Wad': Sint-Jacobiparochie en Zwarte Haan aan de Friese waddenkust. Beide plaatsen zijn het begin van het Jabikspaad, de noordelijke pelgrimsroute naar Santiago de Compostela in Spanje.

De wandel- en fietspelgrims komen op 25 juli 2018 samen bij het Jacobsfestival als slotmanifestatie van de Camino in de Groate Kerk van Sint-Jacobiparochie. In deze 18e eeuwse monumentale kerk, gebouwd naar het voorbeeld van de Sint Jacobuskerk in Santiago de Compostela, is ook het noordelijk Pelgrimsinformatie-centrum voor Santiago gevestigd.

Info over Camino der Lage Landen: zie www.santiago.nl > button "Santiago aan het Wad".

REFUGIO'S IN EUROPA

Pelgrimswegen kenden in middeleeuwse tijden eenvoudige overnachtingsplaatsen onderweg, zgn. refugio's (vluchtplaatsen). Veelal aangeboden door kerken, kloosters, boeren, herbergen of welgestelde burgers. In Zuid-Europese landen kan de hedendaagse pelgrim op vertoon van een pelgrimspas nog steeds terecht in refugio's.

Nederland kende ook refugio's, ondermeer bij kloosters die vroeger in grote getale in Fryslân stonden. Middeleeuwse romaanse kerken op terpen en wierden in het Fries-Groningse kustgebied dateren uit dezelfde tijd. Ze bieden een uniek landschappelijk beeld in Europa. Kerken vormen al meer dan 30 generaties deel van de lokale 'mienskip'. In noodsituaties, zoals overstromingen, waren de kerken op terpen een veilige vluchtheuvel. Boeren zochten er zelfs met hun vee toevlucht in.

REFUGIO AANBOD

WIE MAKEN GEBRUIK VAN EEN REFUGIO?

1. Pelgrims in bezit van een pas van het Nederlands Genootschap van Sint Jacob of van hun buitenlandse zusterorganisatie. Een stempelpas van het Jabikspaad of van de Camino der Lage Landen 2018 volstaat ook. Ook donateurs van Stichting Alde Fryske Tsjerken hebben toegang.
2. Pelgrims nemen 24 uur van tevoren telefonisch contact op over beschikbaarheid van de kerk.
3. Pelgrims zijn zelfvoorzienend en beschikken over een slaapzak/beddengoed. De kerken bieden 2 tot 4 veldbedden. Alleen water en

Santiago aan het Wad wil de traditie van Europese pelgrimswegen verbreden in Fryslân. Refugio's aanbieden voor de doortrekkende pelgrim past daar bij. Pelgrimeren in Fryslân is een ontdekkingsreis door eeuwenoud afwisselend cultuurlandschap. Vrijwilligers die de kerken beheren delen graag hun kennis en verhaal met gasten. En delen geeft verbinding, weet elke pelgrim.

een toiletvoorzieningen zijn aanwezig; geen douche en kookgelegenheid.

De toegang tot een refugio kost max. 20 Euro per persoon per overnachting. Refugio's worden aangeboden vanaf maart tot oktober.

Het refugio aanbod van de kerken is ook na 2018 een blijvende zaak. De overnachtingsplekken zijn een ideale plek om de omgeving van kerken, terpen en culturele bezienswaardigheden te verkennen. Locale beheerders van de kerken wijzen u graag de weg.